

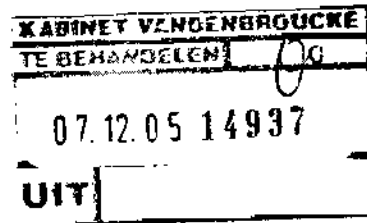
uw brief van
uw kenmerk

ons kenmerk RHO/IDR/COR/006
vragen naar Isabelle De Ridder

bijlagen 1

De heer Frank Vandenbroucke
Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming
H. Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel

datum **06 DEC. 2005**

betreft ontwerp van decreet houdende instemming met het Verdrag inzake de erkenning van diploma's hoger onderwijs in de Europese regio

Mijnheer de minister

In antwoord op uw vraag om advies over bovenstaand ontwerp van decreet, verwijst de Vlaamse Onderwijsraad naar zijn *Reactie op het Bergen-communiqué 2005* van 3 mei 2005 (zie bijlage 1, p.6). Hierin heeft de Raad Hoger Onderwijs zich ten voordele van de Lisbon Recognition Convention uitgesproken en heeft hij aangedrongen op een snelle ratificatie ervan. De Raad Hoger Onderwijs is er namelijk van overtuigd dat een wederzijdse erkenning van diploma's bijdraagt tot een diepgaandere implementatie van het Bologna-proces in de verschillende partnerlanden. Dit standpunt werd door de Raad Hoger Onderwijs goedgekeurd op 3 mei 2005 met eenparigheid van stemmen in aanwezigheid van 19 stemgerechtigde leden.

Wij hopen u hiermee van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Ann Demeulemeester
voorzitter

www.vlor.be

euwensepln 1
1000 Brussel

info@vlor.be

tel 02 219 42 99
fax 02 219 81 10

Reactie op het Bergen-communiqué 2005

Reactie op het Bergen-communiqué 2005

1 Situering

1.1 Bergen 2005

Ministers verantwoordelijk voor hoger onderwijs in 40 Europese landen vergaderen in Bergen op 19 en 20 mei 2005. Het hoofddoel van deze bijeenkomst is het opmaken van een stand van zaken van het Bologna-proces, net zoals dat gebeurde in Praag in 2001 en in Berlijn in 2003. Daarnaast worden ook toekomstige actiepunten gedefinieerd in het kader van de ontwikkeling van een Europese hoger onderwijsruimte tegen 2010.

In Bergen wordt de stand van zaken bekeken i.v.m.

- de implementatie van een opleidingsstructuur in twee grote cycli;
- een extern kwaliteitszorgsysteem: hierbij baseert men zich op de resultaten van het ENQA-rapport (*European Network for Quality Assurance*). De opdracht van ENQA (Berlijn, 2003) was om samen met de EUA (European University Association), EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education) en ESIB (National Unions of Students in Europe) Europese criteria, procedures en richtlijnen voor externe kwaliteitszorg te definiëren en via peer review adequate systemen te verkennen, die gebruikt kunnen worden in kwaliteitszorg en/of accreditatieorganen.¹ De voornaamste resultaten uit het rapport zijn de volgende:
  - Europese criteria voor interne en externe kwaliteitszorg en voor externe accreditatieorganen;
  - Europese accreditatieorganen moeten om de vijf jaar aan een peer review onderworpen worden;
  - er moet een register van Europese accreditatieorganen komen, onder de hoede van een Europees Register Comité ;
  - er moet een consultatieforum voor kwaliteitszorg in hoger onderwijs ingericht worden.
- de ratificatie van de Lisbon Recognition Convention ;²

¹ Het rapport bestaat aldus uit vier hoofdstukken: (a) een inleidend hoofdstuk waarin de context, doelstellingen en uitgangsprincipes geschetst worden; (b) criteria voor kwaliteitszorg; (c) peer review; (d) toekomstige perspectieven en uitdagingen.

² De *Lisbon Recognition Convention* is het juridisch instrument bij uitstek voor de erkenningen van diploma's in Europa. De Raad van Europa en UNESCO hebben deze conventie samen ontworpen en de nationale vertegenwoordigers van de lidstaten van beide internationale organisaties hebben de conventie goedgekeurd in Lissabon op 11 April 1997. De *Lisbon Recognition Convention* probeert de erkenningen van diploma's in Europa te versoepelen. Het stelt voorop dat erkenningsaanvragen op een faire wijze en binnen een redelijke termijn gewaardeerd worden. Het algemeen principe is dat buitenlandse diploma's worden erkend, tenzij er substantiële verschillen zijn. Dit geldt zowel voor erkenningsaanvragen in verband met de toegang tot het hoger onderwijs, studieperioden als voor einddiploma's. De bewijslast van die substantiële verschillen ligt bij de evaluerende instantie. De *Lisbon Recognition Convention* moedigt de verdragspartijen ook aan speciale erkenningsmaatregelen te treffen voor vluchtelingen en raadt de verdragspartijen aan het diplomasupplement in te voeren (Bron: Departement Onderwijs Vlaanderen).

- de resultaten van het rapport over een overkoepelend raamwerk voor kwalificaties hoger onderwijs. Dit rapport bevat zes hoofdstukken. Het eerste duidt de context en beschrijft de vier doelstellingen van hoger onderwijs,³ die in acht moeten genomen worden bij het uittekenen van kwalificatiestructuren. Het tweede hoofdstuk bespreekt de voor- en nadelen van bestaande, nationale kwalificatiestructuren. Het derde hoofdstuk stelt een aantal principes van een Europees kwalificatieraamwerk voor:
  - drie hoofdcycli met de mogelijkheid om een korte cyclus in de eerste te integreren;⁴
  - het raamwerk moet gebaseerd zijn op cyclusdescriptoren in de vorm van algemene kwalificatiedescriptoren (de Dublin-descriptoren kunnen hiervoor als basis dienen);
  - de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van een dergelijk kader berust bij de *Bologna Follow-up Group (BFUG)*.

Het vierde hoofdstuk beschrijft hoe nationale raamwerken voor kwalificaties best kunnen aansluiten bij de voorgestelde Europese kwalificatiestructuur. Hoofdstuk vijf neemt ontwikkelingen in levenslang leren, in het Lissabon- en Kopenhagen-proces in beschouwing en bediscussieert toekomstige doelstellingen. Hoofdstuk zes is een samenvatting.

De voornaamste Vlaamse verwezenlijkingen sinds Berlijn 2003 zijn de implementatie van het structuur- en flexibiliseringsdecreet.

1.2 Opdracht van de werkgroep Bergen 2005 van de Raad Hoger Onderwijs

Het bureau van de Raad Hoger Onderwijs heeft op zijn vergadering van 11 januari 2005 beslist een werkgroep op te richten die het standpunt van de Raad Hoger Onderwijs over de voortgang van het Bologna-proces zou voorbereiden. Deze reactie kan de Vlaamse delegatie als leidraad gebruiken bij de onderhandelingen in Bergen 2005. Daarnaast heeft deze werkgroep ook als klankbord gefungeerd voor het departement Onderwijs, dat hier de standpunten van het veld heeft kunnen aftoetsen en meenemen in het Vlaamse standpunt ter voorbereiding van de conferentie in Bergen.

De werkgroep heeft zijn besprekingen gebaseerd op

- het voorontwerp van communiqué (versies 08.02.05, 17.03.05, 07.04.05 en 13.04.05);
- het rapport *A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*;
- het ENQA rapport: *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*.

Het bureau van de Raad Hoger Onderwijs heeft een eerste versie van deze reactie bekrachtigd in zijn vergadering van 12 april 2005 om aldus de Vlaamse delegatie zijn standpunt mee te geven bij de voorbereidende onderhandelingen. De Raad Hoger Onderwijs keurde deze reactie goed in zijn vergadering van 3 mei 2005 in aanwezigheid van 19 leden met eenparigheid van stemmen.

³ Deze vier doelstellingen zijn: voorbereiden op de arbeidsmarkt, voorbereiden op actieve burgerzin in een democratische maatschappij, persoonlijke ontwikkeling en de ontwikkeling van een brede, gevorderde kennisbasis.

⁴ De korte cyclus wordt geëvalueerd op ongeveer 120 ECTS, de eerste cyclus op 180-240 ECTS, de tweede op 90-120 ECTS, de derde heeft niet noodzakelijk een ECTS-equivalent.

2 Aandachtspunten voor het debat op het Europese niveau

2.1 Aandachtspunten in het communiqué

De Raad Hoger Onderwijs steunt het voorstel van de Vlaamse delegatie om de missie van het hoger onderwijs duidelijker in de tekst van het communiqué te verwerken: onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke en wetenschappelijke dienstverlening (cf. structuurdecreet, artikel 10). De Raad Hoger Onderwijs acht het namelijk belangrijk dat uitgegaan wordt van een Europees uniform principe.

De Raad Hoger Onderwijs vindt dat het belang van wetenschappelijk onderzoek in de tekst van het communiqué onderbelicht is. Hij wijst erop dat het verrichten van zowel fundamenteel als toegepast onderzoek een essentieel onderdeel is van de missie van het hoger onderwijs in Europa.

De Raad Hoger Onderwijs wijst erop dat levenslang leren in de tekst van het communiqué niet breed genoeg uitgeschreven is. Bovendien steunt de Raad Hoger Onderwijs het pleidooi van de Vlaamse delegatie in Bergen om van EVC/EVK een prioriteit te maken in de aanloop naar de Londen-conferentie en het op te nemen in het *stocktakingproces* zodat in 2007 een duidelijke stand van zaken opgemaakt kan worden.

De Raad Hoger Onderwijs is van oordeel dat de sociale dimensie niet voldoende aan de orde komt in het communiqué en prioritair moet behandeld worden. Hij wijst op de noodzakelijkheid om werk te maken van de mechanismen die mobiliteit beïnvloeden. De mechanismen van sociale omkadering van studiefinanciering bijvoorbeeld (cf. verschillen in inschrijvingsgelden, verschillen in studiebeurzen, etc.) zou in de *stocktakingoperatie* van 2007 niet mogen ontbreken.

De Raad Hoger Onderwijs acht de evaluatie van het Bologna-proces dermate belangrijk dat hij wil aandringen op een duidelijk gedefinieerd *stocktakingproces*.

De Raad Hoger Onderwijs is van mening dat het essentieel is dat de overheid bij het uitzetten van beleidsdoelen in de nodige financiering voorziet.

2.2 Aandachtspunten in het Bologna-voortgangsproces

2.2.1 Kwalificatiestructuur

Compatibiliteit met het Kopenhagen-proces

De Raad Hoger Onderwijs is verheugd dat het hoger onderwijs het initiatief neemt inzake de ontwikkeling van een raamwerk voor kwalificaties. Maar hij wijst op een probleem met de verenigbaarheid van het overkoepelend raamwerk voor kwalificaties hoger onderwijs dat in Bergen voorligt en het raamwerk voor kwalificaties dat in het kader van het Kopenhagen-proces (beroepsgerichte vorming) zal worden uitgewerkt. Wat is bijvoorbeeld de relatie tussen ECVET (*European Credit Transfer System for Vocational Education and Training*) en ECTS (*European Credit Transfer System*)? ECTS is een studiepuntenstelsel dat gebaseerd is op studieduur en -belasting, terwijl ECVET gebaseerd is op leerresultaten en competenties (*learning outcomes*). De Raad Hoger Onderwijs kijkt in dit kader uit naar de aangekondigde *consultation papers* over de kwalificatiestructuur en ECTS voor levenslang leren.

De Raad Hoger Onderwijs dringt erop aan dat op Europees niveau overlegd zou worden wat de precieze verhouding tussen het Bologna- en Kopenhagen-proces kan en mag zijn. Hij wijst op het maatschappelijke belang van de korte cyclus opleidingen en hun positionering t.o.v. de bachelorstructuur maar is zich ook bewust van het feit dat het debat hierover in Vlaanderen nog gevoerd moet worden.

De Raad Hoger Onderwijs staat bovendien huiverachtig tegenover een scenario waarin opleidingsprofielen volledig worden ingevuld vanuit de vereisten van de arbeidsmarkt. In die context moet steeds beklemtoond worden dat elk niveau van de kwalificatiestructuur vier functies behoudt: voorbereiden voor de arbeidsmarkt, voorbereiden op actieve burgerzin, persoonlijke ontwikkeling en ontwikkeling van een breed kennisveld. Bovendien moet inzake de compatibiliteit met het Kopenhagen-proces nagedacht worden over zinvolle overgangen tussen de verschillende onderwijsvormen en –niveaus.

Derde cyclus

De derde cyclus zal ongetwijfeld na de Bergen-conferentie nog verder besproken en uitgediept moeten worden. De vraag stelt zich of de descriptoren van de derde cyclus nog verder geconcretiseerd of eerder vaag gehouden moeten worden. Deze derde cyclus kan immers net zo goed als een eerste cyclus van een academische carrière bekeken worden.

De Raad Hoger Onderwijs wijst erop dat er ook duidelijkheid moet komen over het statuut van de derde cyclusonderzoeker. Op dit moment is het statuut problematisch omdat het balanceert tussen werknemer en student.⁵

De Raad Hoger Onderwijs benadrukt dat de klemtoon van de derde cyclus moet liggen op het originele onderzoek en dat de doctoraatsopleiding de uitvoering van dit onderzoek slechts begeleidt.

Levenslang leren

De Raad Hoger Onderwijs pleit ervoor dat de kwalificatiestructuur hoger onderwijs en de descriptoren voldoende aandachtspunten bieden voor de uitbouw van volwaardige stelsels levenslang leren in het hoger onderwijs. Hij benadrukt dat in de context van levenslang leren EVC en EVK van cruciaal belang zijn.

2.2.2 Voortgang

De Raad Hoger Onderwijs wijst erop dat doordat (a) verschillende landen op verschillende momenten instappen in het Bologna-proces, en (b) dit vaak om landen in een moeilijke socio-economische situatie gaat, de vraag rijst in hoeverre de streefdatum van 2010 nog haalbaar is in al deze verschillende landen. Als bovendien zou blijken dat Vlaanderen en Nederland in een voortrekkersrol beland zijn, dan stelt zich de vraag wat nog de inwisselbaarheid of de waarde is van hun inspanningen. Daarom is de Raad Hoger Onderwijs voorstander van een begeleidingsprogramma voor nieuwe partnerlanden en steunt hij samenwerkingsprojecten tussen bijvoorbeeld de verschillende Europese accreditatieorganen.

---

⁵ De Raad Hoger Onderwijs is verheugd dat reeds nagedacht werd over deze problematiek in de aanbeveling van de Europese Commissie van 11 maart 2005 (*Commission Recommendation on the European Charter for Researchers and on a Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*).

2.2.3 Sociale dimensie

De Raad Hoger Onderwijs is van mening dat de sociale dimensie als leitmotief moet gehanteerd worden binnen het Bologna-proces. Om dit te verwezenlijken benadrukt de raad dat men werk moet maken van een gedegen datacollectie en verzameling van statistische gegevens ter zake.

De Raad Hoger Onderwijs wijst erop het de taak is van Europa erop toe te zien dat de toegang tot het hoger onderwijs democratisch is, blijft of wordt. Zo mag de sociale dimensie inzake nationale instroomproblematiek niet uit het oog verloren worden en mag de toegang tot de initiële opleiding (bachelor en master) ook niet financieel belemmerd worden door extreem hoge inschrijvingsgelden (cf. het ECOSOC-verdrag).

Een verhoogde mobiliteit veronderstelt ook (pan-) Europese afspraken over studiefinanciering.

In het kader van de sociale dimensie, baart het de Raad Hoger Onderwijs zorgen dat nieuwe ideeën over financiering van het hoger onderwijs die de terugtrekking van overheidsgelden impliceren, meer en meer verspreiding kennen. De Raad Hoger Onderwijs is hier formeel tegenstander van.

2.2.4 Besluitvormingsproces

De Raad Hoger Onderwijs stelt dat in het Europese besluitvormingsproces niet altijd duidelijk is welke partners op welk moment betrokken zijn. Bij wijze van voorbeeld, stelt de Raad Hoger Onderwijs een nauwere samenwerking met de onderwijsvakbonden voor in de verschillende Europese structuren die in het Bologna-voortgangsproces betrokken zijn. Zo is het onaanvaardbaar dat omwille van zogenaamd logistieke redenen de personeelsgeleding niet in de delegaties van de verschillende lidstaten kan vertegenwoordigd zijn. De Raad Hoger Onderwijs wijst er in het kader van het besluitvormingsproces ook op dat z.i. het partnerschap met UNICE van een andere aard is en verwondert zich erover dat UNICE in de BFUG wordt opgenomen.

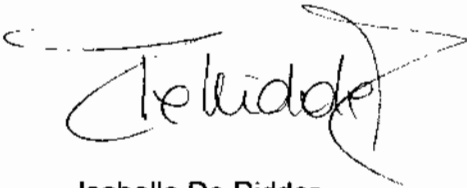
2.2.5 Kwaliteitsbewaking

De Raad Hoger Onderwijs is geen tegenstander van een register van kwaliteitsbewakingagentschappen. Hij dringt er echter op aan dat afgesproken *Europese* standaarden en richtlijnen gevolgd worden.

3 Aandachtspunt voor de implementatie in Vlaanderen

De Vlaamse overheid heeft op 17 juli 2000 de *Lisbon Recognition Convention* goedgekeurd en de principes ervan werden in het structuurdecreet opgenomen. Het verdrag werd echter nog niet federaal geratificeerd. Van zodra België, een federale staat, de *Lisbon Recognition Convention* ratificeert zal de conventie onmiddellijk van toepassing zijn in Vlaanderen. De Raad Hoger Onderwijs dringt daarom aan op een snelle ratificatie van het verdrag op alle niveaus.

De Raad Hoger Onderwijs wijst erop dat als de overheid nieuwe beleidsdoelen vooropstelt, ze hier dan ook de nodige financiering moet voorzien.

Isabelle De Ridder
secretaris

Johan Veeckman
voorzitter